

**การประเมินผลการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรรมสังคม
ด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคม ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง***

**An Evaluation of Instructional Management for Developing
Social Engineering Skills through the Social Engineering
Process among Thai Language Major Students, Faculty
of Education, Lampang Rajabhat University**

พิบูลย์ ชัยโอว์สกุล, อิสริยภรณ์ วานิชพิพัฒน์ และอนันต์ อุปสอด

Piboon Chayaowsakoon, Isariyaporn Wanitpiput and Anan Upasod

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

Lampang Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pibomo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะวิศวกรรมสังคม ด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 2) ประเมินทักษะวิศวกรรมสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือเป็นนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรรมสังคม เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยคะแนนจากมากไปน้อยดังต่อไปนี้ ด้านคุณลักษณะนักศึกษา ด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ด้านกระบวนการจัดการอบรม ด้านสถานที่จัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยคะแนน 3.96, 3.89,

*ได้รับบทความ: 31 กรกฎาคม 2568; แก้ไขบทความ: 22 พฤษภาคม 2569; ตอรับตีพิมพ์: 8 มิถุนายน 2569

Received: July 31, 2025; Revised: May 22, 2026; Accepted: June 8, 2026

3.88, 3.86 ตามลำดับ

2. ผลการประเมินทักษะวิศวกรสังคม ก่อนและหลังจากการทำกิจกรรม สถิติ Paired-sample t-test ค่า t (เมื่อ $df = 29$, $\alpha = 0.05$) เท่ากับ 2.045 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 16.91 กระบวนการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมของนักศึกษาได้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; การประเมิน; ทักษะวิศวกรสังคม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the factors related to learning management for developing social engineering skills through the Social Engineering Process among Thai Language Program students, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University; and 2) to assess the social engineering skills of these students. The study employed a Mixed Methods Research design. The population consisted of 30 Thai Language Program students at the Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, during the 2024 academic year, selected through purposive sampling. The research instruments included a questionnaire and an interview form. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, t-test and content analysis.

The findings revealed that:

1. The study findings revealed that the factors related to the learning management for social engineer skill development, ranked from the highest to the lowest mean scores, were as follows: student characteristics, budget for activity implementation, training management process, and activity venue, with mean scores of 3.96, 3.89, 3.88, and 3.86, respectively.

2. The assessment of social engineering skills before and after the activities using the Paired-sample t-test showed that the critical t-value ($df = 29$, $\alpha = 0.05$) was 2.045, while the calculated t-value was 16.91 This indicates that the learning management process significantly developed the students' social engineering skills at the 0.05 level of statistical significance.

Keywords: Instructional Management; Evaluation; Social Engineering Skill

1. บทนำ

ทักษะมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตและการทำงานในโลกที่ผันผวนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทักษะนี้เรียกว่า "Soft Skills" โดยแบ่งออก 3 กลุ่มทักษะหลักคือ กลุ่มทักษะพื้นฐานจำเป็น กลุ่มทักษะด้านสมรรถนะและกลุ่มทักษะด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ การเป็นผู้นำ ความยืดหยุ่นและการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง (ศิริรัตน์ เชิงแสง สุทัศน์ กำมณี และกรณีย์พล วิวรธมมงคล, 2567, หน้า 236-246) ทักษะเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จทั้งในระดับการศึกษา การทำงานในโลกยุควิถีใหม่และสามารถเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือที่เรียกว่า Lifelong Learning ด้วยเหตุนี้สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงต้องแสวงหากระบวนการเรียนรู้ที่สามารถหล่อหลอม Soft Skills ควบคู่กับการเรียนรู้ทางวิชาการ หนึ่งในแนวทางที่ได้รับความสนใจและนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ กระบวนการวิศวกรรมสังคม (Social Engineering Process) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้ลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน มีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ร่วมวิเคราะห์ปัญหาสังคมและคิดค้นออกแบบแนวทางในการแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ กระบวนการนี้ช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะทางสังคม พร้อมทั้งฝึกฝนการทำงานร่วมกันการตัดสินใจและการสะท้อนคิด

การวิจัยได้นำแนวคิดการบริหารจัดการ 4M มาใช้เป็นกรอบในการประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อครอบคลุมทั้งด้าน 1) ด้านบุคลากร (Man) 2) ด้านงบประมาณ (Money) 3) ด้านทรัพยากร (Materials) 4) ด้านการบริหารจัดการ (Management) (ทัศนีย์ สุขทวีและกัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ, 2559, หน้า 238-244) เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัจจัยที่ส่งเสริมทักษะวิศวกรรมสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการพัฒนาทักษะวิศวกรรมสังคมของนักศึกษา โดยแนวคิดดังกล่าวช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนได้อย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สอน วิทยาการ และนักศึกษา ด้านงบประมาณที่สนับสนุนการจัดกิจกรรมและการดำเนินงานด้านวัสดุอุปกรณ์และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงด้านกระบวนการจัดอบรมหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

การออกแบบวิธีการหรือกระบวนการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะทางสังคม เป็นการสนับสนุนแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมกับสังคมและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (ศิริพรรณ แก้วรักษา, 2565, หน้า 22-35) พบว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนช่วยให้นักศึกษา มีความเข้าใจสภาพปัญหาสังคมมากขึ้นและสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสาร การออกแบบเป็นนักนวัตกรรม เพื่อตอบโจทย์การแก้ปัญหา รวมทั้งการมีความสามารถในการประสานงาน และการคิดเชิงระบบได้อย่างเป็นรูปธรรม (อรุณี โสภา, 2566, หน้า 45-59) พบว่า กระบวนการจัดกิจกรรมแบบ Social Engineering ทำให้นักศึกษามีทัศนคติ

เชิงบวกต่อสังคมและรู้ถึงคุณค่าของตนเอง ในการเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง ในด้านแนวคิดเชิงทฤษฎี การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) มาเป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรม โดยมองว่าการเรียนรู้ที่ดีเกิดจากการลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด การเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม และการทดลองแนวทางใหม่ๆ (ศิริรัตน์ เช็งเส้ง และคณะ, 2567, หน้า 236-246) ยังระบุว่าทักษะ Soft Skills มีความสำคัญในการทำงาน การศึกษาและประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิดวิศวกรสังคมเข้ากับเป้าหมายการพัฒนา Soft Skills การทราบถึงปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เกี่ยวข้องต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะ เช่น ด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านกระบวนการจัดการอบรม และด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีความสำคัญอย่างมาก รวมทั้งกระบวนการ (Process) เพื่อจัดการเรียนรู้เกิดเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) กับนักศึกษาที่จะก้าวไปเป็นครูในอนาคตและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมไทย

จากข้างต้น การศึกษาปัจจัยและประเมินทักษะที่เกิดขึ้นจะเป็นการพัฒนา Soft Skills มีส่วนสำคัญเพื่อให้เกิดผลผลิต (Output) ต่อตัวนักศึกษาเกิดเป็นทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการประสานงาน และทักษะการเป็นนักนวัตกรรม (นงรัตน์ อัสโร, 2564, หน้า 53-63) รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่จัดกิจกรรม 2) ด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม 3) ด้านกระบวนการจัดการอบรม และ 4) ด้านคุณลักษณะนักศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม ด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
2. เพื่อประเมินทักษะวิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Experiential Learning

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม จำนวน 4 ชุดกิจกรรม ชุดละ 3 ชั่วโมง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 4 ชุด ได้แก่ 1) แบบสอบถามทักษะวิศวกรสังคมก่อนดำเนินกิจกรรม ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การประสานงาน และการสร้างเครื่องมือ 2) แบบสอบถามปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม ครอบคลุมด้านสถานที่งบประมาณ กระบวนการจัดอบรม และคุณลักษณะของนักศึกษา 3) แบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม และ 4) แบบสอบถามทักษะวิศวกรสังคมหลังดำเนินกิจกรรม ซึ่งมีโครงสร้างเช่นเดียวกับแบบสอบถามก่อนดำเนินกิจกรรม เครื่องมือทุกฉบับผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และทดลองใช้ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามลำดับ ดังนี้ 1) ประเมินทักษะวิศวกรสังคมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม 2) จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง และ 3) ประเมินทักษะวิศวกรสังคมหลังเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมเก็บข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน (Paired-Sample t-test) เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม ด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พบว่า มีผู้ร่วมตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์จำนวน 30 ราย เป็นเพศชาย 3 ราย (10.00%) และเพศหญิง 27 ราย (90.00%) โดยสามารถแยกผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม ด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

1.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม โดยใช้แบบสอบถามชุดที่ 2 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนา ทักษะวิศวกรสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านสถานที่จัดกิจกรรม	3.86	0.38	มาก

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนา ทักษะวิศวกรรมสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.1 สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมต่อกิจกรรมที่ดำเนินการ	3.93	0.73	มาก
1.2 มีความสะดวกในการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรม	4.10	0.66	มากที่สุด
1.3 บรรยากาศของสถานที่เอื้อต่อการเรียนรู้	3.67	0.80	มาก
1.4 ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่	3.83	0.79	มาก
1.5 สิ่งอำนวยความสะดวกภายในสถานที่จัดกิจกรรมมีความพร้อม	3.76	0.85	มาก
2. ด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม	3.89	0.31	มาก
2.1 งบประมาณมีความเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม	4.27	0.74	มากที่สุด
2.2 การใช้งบประมาณมีความคุ้มค่าและเหมาะสม	3.90	0.71	มาก
2.3 การกระจายงบประมาณในการจัดกิจกรรมทั่วถึง	3.46	0.73	มาก
2.4 งบประมาณถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ	3.80	0.71	มาก
2.5 งบประมาณส่งเสริมให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทั่วถึง	4.03	0.72	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการจัดการอบรม	3.88	0.41	มาก
3.1 มีการวางแผนการจัดกิจกรรม	3.77	0.81	มาก
3.2 กิจกรรมมีความต่อเนื่อง	3.73	0.86	มาก
3.3 การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามแผนที่กำหนด	3.70	0.83	มาก
3.4 กระบวนการอบรมส่งเสริมการพัฒนา Soft Skills	4.30	0.47	มากที่สุด
3.5 มีการติดตามและประเมินผลกระบวนการ	3.93	0.91	มาก
4. ด้านคุณลักษณะนักศึกษา	3.96	0.29	มาก
4.1 นักศึกษาให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม	3.63	0.81	มาก
4.2 นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	3.80	0.61	มาก
4.3 นักศึกษานำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้	3.90	0.76	มาก
4.4 นักศึกษามีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.20	0.55	มากที่สุด
4.5 นักศึกษาก้าวแสดงออก	4.26	0.52	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	3.90	0.19	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณารายด้านพบประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงการพัฒนาดังนี้ 1) ด้านคุณลักษณะนักศึกษา ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.29) เป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษามีพื้นฐานสำคัญของวิศวกรสังคม โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) และ ความกล้าแสดงออก (Self-expression) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการลงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาชุมชนและการเป็นนักประสาน 2) ด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.31) นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า งบประมาณมีความเพียงพอ ($\bar{X} = 4.27$) ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุน (Supporting Factor) ที่ทำให้การลงมือปฏิบัติจริงในโครงการวิศวกรสังคมไม่ติดขัด ส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องในการสร้างสรรค์นวัตกรรม 3) ด้านกระบวนการจัดการอบรม ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.41) ประเด็นที่โดดเด่นที่สุดคือ กระบวนการอบรมช่วยส่งเสริม Soft Skills ($\bar{X} = 4.30$) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของวิศวกรสังคมที่มุ่งเน้นการใช้ทักษะทางสังคม (Social Skills) ในการวิเคราะห์ปัญหาและสร้างความเปลี่ยนแปลง มากกว่าเพียงแค่ความรู้ในเชิงทฤษฎี 4) ด้านสถานที่จัดกิจกรรม ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.38) นักศึกษาให้ความสำคัญกับ ความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X} = 4.10$) และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ (Learning Atmosphere) ทำให้เกิดความพร้อมในการฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล

1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมโดยใช้แบบสอบถามชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างโดยมีเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่จัดกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม สามารถทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ การเก็บอุปกรณ์และเตรียมวัสดุควรมีความเป็นระเบียบ ปลอดภัย สะดวกต่อการหยิบจับใช้งาน มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษา 2) ด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม งบประมาณมีความเพียงพอต่อการจัดกิจกรรม มีการออกแบบกิจกรรมการเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือ ให้สอดคล้องกับการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมสามารถทำกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ 3) ด้านกระบวนการจัดการอบรม กิจกรรมควรเชื่อมโยงการนำความรู้ไปใช้ในการลงพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมของนักศึกษา กิจกรรมควรส่งเสริมทักษะการถ่ายทอดความรู้ การนำเสนอ มีการจัดอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้นักศึกษาใช้กระบวนการคิด วางแผน 4) ด้านคุณลักษณะของนักศึกษา การเตรียมตัวและความพร้อม ให้เพิ่มทักษะแก่นักศึกษาในการสื่อสารและการถ่ายทอดองค์ความรู้ การมีความเชื่อมั่นใจตนเอง ฝึกให้สามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ทั้งการติดต่อประสานงานการทำงานกลุ่ม การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีน้ำใจ

2. เพื่อประเมินทักษะวิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

2.1 ทักษะวิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ลำปาง โดยใช้แบบสอบถามชุดที่ 1 แบบสอบถามก่อนดำเนินกิจกรรม และแบบสอบถามชุดที่ 4 แบบสอบถามหลังดำเนินกิจกรรม รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทักษะวิศวกรสังคม

ทักษะวิศวกรสังคม	ระดับความคิดเห็น			
	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์	3.51	0.29	4.21	0.19
1.1 สามารถแยกแยะข้อมูลหรือปัญหาได้อย่างเป็นระบบ	3.43	0.81	4.56	0.56
1.2 ใช้เหตุผลในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม	3.53	0.73	4.16	0.38
1.3 วิเคราะห์สถานการณ์ในบริบทต่างๆ ได้อย่างมีวิจารณญาณ	3.43	0.50	4.13	0.34
1.4 ตั้งคำถามหรือข้อสงสัยจากกิจกรรมที่ได้รับอย่างมีเหตุผล	3.56	0.57	4.20	0.40
1.5 เปรียบเทียบและประเมินแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย	3.60	0.67	4.00	0.78
2. ด้านทักษะการสื่อสาร	3.48	0.19	4.31	0.19
2.1 สามารถถ่ายทอดความคิดหรือข้อมูลได้อย่างชัดเจน	3.23	0.72	4.53	0.51
2.2 ใช้ภาษาท่าทางหรือภาษากายได้อย่างเหมาะสมในการสื่อสาร	3.40	0.50	4.43	0.50
2.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเข้าใจ	3.63	0.49	4.26	0.45
2.4 กล้าแสดงออกในสถานการณ์ที่เหมาะสม	3.63	0.57	4.20	0.55
2.5 ปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับผู้รับสารและสถานการณ์	3.53	0.51	4.13	0.34
3. ด้านทักษะการประสานงาน	3.64	0.22	4.34	0.29
3.1 วางแผนและจัดการงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.83	0.38	4.16	0.38
3.2 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น	3.56	0.57	4.63	0.49
3.3 ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ดี	3.53	0.50	4.20	0.55
3.4 แสดงความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย	3.73	0.45	4.33	0.66
3.5 ร่วมตัดสินใจหรือแก้ปัญหาภายในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์	3.53	0.50	4.36	0.49
4. ด้านทักษะการสร้างเครื่องมือ	3.49	0.15	4.30	0.25

ทักษะวิศวกรสังคม	ระดับความคิดเห็น			
	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
4.1 ออกแบบสื่อหรือเครื่องมือได้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน	3.40	0.50	4.23	0.43
4.2 มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและปรับปรุงเครื่องมือ	3.63	0.49	4.30	0.46
4.3 ใช้เทคโนโลยีหรือวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสมในการสร้างเครื่องมือ	3.70	0.53	4.13	0.34
4.4 ทดสอบและปรับปรุงเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	3.50	0.50	4.23	0.43
4.5 นำเครื่องมือไปประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.23	0.43	4.63	0.61
ค่าเฉลี่ยรวม	3.53	0.13	4.29	0.15

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ระดับความคิดเห็น ทักษะวิศวกรสังคมก่อนและหลังจากการทำกิจกรรม จำนวน 20 ข้อ ค่า t (เมื่อ $df = 29$, $\alpha = 0.05$) เท่ากับ 2.045 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 16.91 มีค่ามากกว่าค่า t จากตาราง ทำให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม สามารถพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม โดยหลังดำเนินกิจกรรมมีระดับความคิดเห็นสูงกว่าก่อนดำเนินกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระดับทักษะการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม

ระดับความคิดเห็น	ค่าสถิติ			
	ผู้ร่วม/คน	ระดับความคิดเห็นเต็ม	$\bar{X}$	t
ก่อนจัดกิจกรรม	30	5	3.53	16.91
หลังจัดกิจกรรม	30	5	4.29	

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะวิศวกรสังคม พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ นักศึกษามีระดับทักษะวิศวกรสังคมโดยรวมสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 3.53 เป็น 4.29 ($t = 16.91$) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการวิศวกรสังคม สามารถพัฒนาทักษะของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประเมินผลการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปัจจัยนำเข้า (Input) 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่จัดกิจกรรม 2) งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม 3) ด้านกระบวนการจัดการอบรม 4) ด้านคุณลักษณะนักศึกษา สอดคล้องกับทศนีย์ สุขทวีและกัญญารักษ์ นิลาธรรม (2559, หน้า 238-244) พบว่า กรอบแนวคิดตามองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) ด้านบุคลากร (Man) 2) ด้านงบประมาณ (Money) 3) ด้านทรัพยากร (Materials) 4) ด้านการบริหารจัดการ (Management) เป็นการวิเคราะห์การทำความเข้าใจถึงสาเหตุ มองปัจจัยทั้งสี่ที่มีผลต่อผลผลิตของกระบวนการ เช่น หากบุคลากรขาดความรู้ ความชำนาญ หรือขาดแรงจูงใจ ก็ย่อมทำให้เกิดข้อผิดพลาดหรือความล่าช้าในการทำงาน จากศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนา ทักษะวิศวกรสังคมมีค่าเฉลี่ยลำดับความคิดเห็นจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านคุณลักษณะนักศึกษาที่รับการอบรม ด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ด้านกระบวนการจัดการกิจกรรม ด้านสถานที่จัดกิจกรรม ตามลำดับ ทำให้เข้าใจความสำคัญของการศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการเรียนรู้ สิ่งที่สำคัญต่อการประสบผลสำเร็จของโครงการหรือการบริหารจัดการเรียนรู้หลักขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ส่วนด้านคุณลักษณะนักศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทำให้มองได้ว่าคุณลักษณะนักศึกษาที่รับการอบรม หรือทรัพยากรมนุษย์ เป็นสิ่งที่จะขับเคลื่อนให้การทำงานด้านต่างๆ ขับเคลื่อน เพื่อให้ได้ผลที่ลุล่วงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในการทำงานเรื่องการบริหารจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ต้องให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ สอดคล้องกับปาริชาติ เปรมวิชัย (2566, หน้า 196-204) พบว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจกับพนักงานทั้งผู้ปฏิบัติงาน และผู้จัดการ ให้ทราบถึงแนวคิดขององค์กรใหม่ว่ามีแนวคิดอย่างไร และเมื่อนำมาปฏิบัติแล้ว องค์กรได้รับประโยชน์จากแนวคิดนั้นอย่างไรบ้าง ผลกระทบต่อพนักงานมีมากน้อยเพียงใด ซึ่งการชี้แจงต้องใช้เวลาและอาศัยความร่วมมือกับทีมผู้บริหารช่วยกันประชุมและชี้แจง ให้เกิดความเข้าใจ เสนอแนะแนวทางแก้ไขพร้อมทั้งเปิดใจรับฟัง เนื่องจากบุคลากรจะเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินการด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัจจัยด้านอื่นมีความสำคัญ ลดหลั่นกันไปสอดคล้องกับพระปลัดบุญเจิด สุจิตโต (สุนทรสุข) (2561) พบว่า หลักการบริหารปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ 4 ด้าน เช่น คนหรือบุคลากร (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงาน

หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆจำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อองค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ

2. ทักษะวิศวกรรมสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง โดยศึกษาทักษะทั้งหมดเป็นผลผลิต (Output) 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) ด้านทักษะการสื่อสาร 3) ด้านทักษะประสานงาน 4) ทักษะการสร้างเครื่องมือ สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากมากไปน้อยได้ดังนี้ 3) ด้านทักษะประสานงาน 2) ด้านทักษะการสื่อสาร 4) ทักษะการสร้างเครื่องมือ จากการศึกษาความเชื่อมโยงผลสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Experiential Learning (การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์) ช่วยให้นักศึกษาสาขาภาษาไทย เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ เป็นผู้สร้างความรู้และพัฒนาทักษะวิศวกรรมสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ David Kolbe (2005) ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือทำและสะท้อนความคิด (Reflect) จากสิ่งที่ทำ ทฤษฎีนี้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่วิศวกรสังคมต้องใช้: Concrete Experience: ลงพื้นที่จริง เพื่อสัมผัสปัญหาชุมชน Reflective Observation กลับมาทบทวนและสะท้อนความคิดว่าสิ่งที่เห็นคืออะไร ทักษะของวิศวกรสังคม เป็นการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผลจึงสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักแนวคิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในหลักคำสอนของพุทธศาสนาเชื่อว่า โยนิโสมนสิการ ความถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจ โดยแยบคาย หมายความว่า คิดดีมีเหตุผล พิจารณาเสมอ กระทำด้วยความถูกต้องถี่ถ้วน ไร้ข้อกังขาอย่างแจ่มแจ้งด้วยปัญญา เป็นความคิดรอบรู้รอบทั่วพร้อมเป็นธรรม สอดคล้องกับภุสสิทธ์ ภูคำชะโนด (2567) ในด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับภุสสิทธ์ คำดีตัน (2567, หน้า 353-366) พบว่า ได้สำรวจทักษะวิศวกรรมสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ ในหัวข้อ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการประสานงาน ทักษะการสร้างนวัตกรรม โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยทักษะจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ทักษะการประสานงาน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ทักษะการสร้างนวัตกรรม สอดคล้องกับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรรมสังคม ด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง คือ ทักษะประสานงาน ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสร้างเครื่องมือ ตามลำดับ ทักษะที่เกิดขึ้นเป็นผลผลิตจากกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ (Process) สอดคล้องกับจิตติรัตน์ แสงเลิศสุทัย และคณะ (2563, หน้า 155-163) พบว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้เป็นหลัก และเป็นการเรียนรู้จากกันและกันด้วยการกระทำ การคิด เกิดความรู้ความเข้าใจ ได้มาซึ่งทางแก้ปัญหาและความรู้ใหม่ ทั้งในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือสถานการณ์จำลอง โดยใช้การวิพากษ์วิจารณ์ การอภิปราย การพิจารณา การไตร่ตรอง การทบทวนและการสะท้อนความคิดของตนเองออกมาในสถานการณ์

จริงในการทำงาน ด้วยกระบวนการต่าง เช่น 1) การวางแผน 2) การประสานงาน 3) การออกแบบกิจกรรม 4) การเตรียมเครื่องมือ และ 5) การลงมือปฏิบัติงาน สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาทักษะ วิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ในครั้งนี้ และสอดคล้องกับภูมิทัศน์ ภูคำชะโนด (2567) ที่มุ่งเน้นการสร้างนักศึกษาที่มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ วางแผน และลงมือแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มควรให้นักศึกษาวิเคราะห์ความถนัดของตนเองก่อนทำกิจกรรมรวมกลุ่ม

1.2 การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมควรให้นักศึกษาเลือกสมาชิกที่มีช่วงเวลาการทำงานหรือมีความไวใจระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้การพัฒนา Soft Skills ด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม

2.2 ควรศึกษาผลผลิตที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาเมื่อสิ้นสุดกระบวนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม หลังจากการจัดกิจกรรมช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อศึกษาความคงอยู่ของทักษะ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ดังต่อไปนี้ 1) ด้านสถานที่จัดกิจกรรม 2) ด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม 3) ด้านกระบวนการจัดการกิจกรรม 4) ด้านคุณลักษณะนักศึกษา โดยด้านที่ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมมีระดับความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านคุณลักษณะนักศึกษาที่รับการอบรม โดยมีหัวข้อย่อยคือ นักศึกษากล้าแสดงออก นักศึกษามีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รองลงมาคือด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม โดยมีหัวข้อย่อยคือ งบประมาณมีความเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม ต่อมาเป็น ด้านกระบวนการจัดการกิจกรรม โดยมีหัวข้อย่อยคือ กระบวนการอบรมส่งเสริมการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมและปัจจัยสุดท้ายคือ ด้านสถานที่จัดกิจกรรม โดยมีหัวข้อย่อยคือ มีความสะดวกในการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรม จากข้างต้นเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ต่อมาเป็นขั้นตอนการดำเนินการลงมือปฏิบัติของนักศึกษา (Process) โดยนักศึกษาได้ร่วมกันดำเนินขั้นตอนการดำเนินโครงการ คือ

1) การวางแผน 2) การประสานงาน 3) การออกแบบกิจกรรม 4) การเตรียมเครื่องมือ และ 5) การลงมือปฏิบัติงาน ตามลำดับ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการประเมินทักษะวิศวกรสังคม ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางโดยผลของการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา (Output) ระดับความคิดเห็นมากที่สุดหลังสิ้นสุดการดำเนินโครงการ สามารถเรียงได้ดังต่อไปนี้ ด้านทักษะการประสานงาน ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการสร้างเครื่องมือและด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ตามลำดับ สามารถจัดทำแบบการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ คำดีตัน. (2567). แนวทางการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 9(3), 353-366.

- จิตติรัตน์ แสงเลิศอูทัย, ปัญญา ทองนิล, นภาเดช บุญเชิดชู, ชัยยุทธ มณีรัตน์, โยธิน ศรีโสภา และมุกิตา ทาคำแสน. (2563). การเรียนรู้จากการปฏิบัติ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 10(3), 155-163.
- ทัศนีย์ สุขทวี และกัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ. (2559). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักการบริหาร 4M โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 6(2), 238-244.
- นงรัตน์ อัสโร. (2564). พระบรมราโชบายด้านการศึกษากับภารกิจของกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารทหารพัฒนา*, 45(2), 53-63.
- ปาริชาติ เปรมวิชัย. (2566). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษใหม่. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(4), 196-204.
- พระปลัดบุญเจิด สุจิตโต (สุนทรสุข). (2561). รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชนะโนด. (2567). *แนวคิดของวิศวกรสังคม*. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วรรณภา ภู่วิจิตร. (2564). กรอบแนวคิดในการประเมินทักษะ Soft Skills ของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการศึกษา*, 9(2), 11-24.
- ศิริพรรณ แก้วรักษา. (2565). ผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะ Soft Skills โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 19(3), 22-35.
- ศิริรัตน์ เข้มแสง สุกัสน์ กำมณี และกรัณย์พล วิวรรณมงคล. (2567). แนวทางการสร้างทักษะซอฟต์แวร์สกิล ด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. *วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์*, 4(2), 236-246. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/article/view/273722>
- อรุณี โสภา. (2566). การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักศึกษาครู. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 25(1), 45-59.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.